

našich učitelů! Erudované publikace našich vynikajících filozofů a pedagogů! Za protektorátu umlčená a v době totalitarismu nežádoucí zůstala i po r.1989 nepovšimnuta díla F. Drtiny, J. Krále, J. Tvrdeho, J. Hendricha, V. Příhody, J. Uhra, L. Kratochvíla a mnohá jiná. Ke škodě naší vzdělanosti se nedočkala reedice a zůstala naší mladší a mladé studentské a učitelské generaci neznámá.

Samozřejmě, i první republika měla nedostatky a nedořešené problémy, nebylo a ani nemohlo být hned všechno dokonalé. Ale charakterizovala ji účast poctivých lidí, spjatých společně vyznávanými hodnotami, společným směřováním k ideálním vizím, jak by měl demokratický stát vypadat. Charakterizovala ji práce, nezištnost, vlastenectví, osvěta, vzdělanost, kulturnost. Vzpomínáme na ni s láskou a hrdostí.

Když 17. listopadu 1989 padl nedemokratický režim a my jsme zažili nový převrat, těšili jsme se na obnovu režimu svobody a humanity, který jsme měli v paměti. Ale skutečnost se s očekáváním začala brzy rozcházet. Smysl životního naplnění jedince i společnosti se od těch dob stále více jeví jen jako honba za ziskem. Ideálem se stává bohatství, neomezený konzum, povrchní zábava, pochybný životní styl šoubyznysu. Pravou svobodou se zdá být popírání všech pravidel morálky, vkusu a taktu. Ideální hodnoty, které se nedají zpeněžit, se jeví jako bezvýznamné. A máme tu po stu letech generaci, která netouží po vzdělání, tím méně po službě vlasti. Vedena mediálními vzory chce se stát celebritou, kingem, miss či superstar, „zviditelnit se“ a co nejvíce „si užít“. „Konkurenceschopnost“ je heslo dne.

Bylo tomu již více než sto let, co vznikla ČSR, Československá republika a její symboly: znak, hymna, vlajka. A prezident. Ano. I Masaryk se stal symbolem a heslem: „Té, Gé, Em.“ Jít za ním znamená hledat, tvořit, zápasit. Usilovat o dobro národa a vlasti. Historická situace se mění, ale Masaryk nám stále ukazuje směr. Při všech vnějších i vnitřních proměnách našeho světa nemůže být lepšího ideálu, než je ideál humanitní demokracie. A jeho vyznavač - náš svobodný, suverénní, samostatný stát. Žádné poddanství, žádné vazalství, žádný protektorát. Tolik svobody, kolik je možno a tolik řádu, kolik je nutno!

Literatura

Kvapil, Jaroslav: O čem vím. I.-II. Praha 1947

Novák, Arne: Stručné dějiny literatury české. Olomouc 1946

Škrach, V. K: Kniha – dušič člověka. Stati a rozhovory T.G.Masaryka o knihách. Kolín 1948

Redakce: J. Skalský

Připravil: dr. O. Tuleškov

Vydalo Křesťanskosociální hnutí ve spolupráci s Nezávislou skupinou Věrní zůstaneme a Českým národním sdružením jako svou 746 publikaci určenou pro vnitřní potřebu českých národních organizací, Praha, 29. října 2021.

Webová adresa: www.ceskenarodnilisty.cz

e-mail: vydavatel@seznam.cz

Estránky: www.ceske-narodni-listy.estranky.cz

FB: : https://www.facebook.com/%C4%8Cesk%C3%A9-n%C3%A1rodn%C3%AD-listy-107618950706191/?modal=admin_todo_tour

Tomáš Garrigue Masaryk - prezident Osvoboditel 2

Původ Tomáše G. Masaryka bez spekulací

Prof. PhDr. Stanislava Kučerová, CSc.

Začátek života Tomáše Masaryka je opřádán podivnými spekulacemi. Týkají se jeho rodičů.

Tak jeho matka, Terezie Kropáčková z Hustopeče, byla prý Němka. Proč? Protože mluvila a psala německy. Takhle jednoduché to ovšem v historickém pohledu není. Narodila se r.1813, a to je doba, kdy naše města jsou spravována německy, neexistují české školy, tisk, divadlo. Městské vrstvy obyvatel se asimilují s německým prostředím. Jen na venkově mluví lid svou mateřštinou.

Je to doba, kdy teprve přicházejí na svět buditelé druhé generace, kteří již věří v obrození českého jazyka. Tyl 1808, Mácha 1810, Erben 1811, Němcová a Mánes 1820, Havlíček 1821, Smetana 1824. M.D.Rettigová radí mladičké Němcové, s kterou se setkala v Litomyšli, aby hodně četla české knihy a tak se zdokonalila v češtině. Že ona sama, než se sešla se svým manželem, byla „spící Češka“, také uměla jen německy. A Havlíček píše své dopisy německy, když spěchá a nemá čas myslet na pravidla českého pravopisu. Nemá je zažitá, jeho vzdělání také bylo jen německé.

Pod názvem „Kořeny rodu“ pojednal s veškerou vědeckou akribií o předcích našeho prvního prezidenta PhDr. Ladislav Hosák, DrSc., prof. UP v Olomouci. (Text vyšel r.1946 v Brně, 2.vyd. r. 1990 a 3.vyd. bez vnošení, ve spolupráci s firmou Léčiva v Praze.)

„Z osmi prarodičů TGM ani o jednom nelze bezpečně říci, že by byl německého původu“, konstatuje badatel. My se spokojíme zjištěním, že matka prvního prezidenta byla Moravanka, někde též „Hanačka“ zvaná. Její otec byl řezník a hostinský v Hustopečích, tehdy kvetoucím trhovém a němčícím městě.

Vícedětná rodina živnostníka Kropáčka žila ve velmi dobrých majetkových poměrech. To se ovšem změnilo po otcově smrti. Přežilo sedm dětí, rodina se octla bez prostředků a dcera Terezie si hledala výdělek jako kuchařka. Po třech letech ve Vídni se uchytila v Hodoníně ve službách panské rodiny. Byla pěkného vzhledu, líbila se. Někde jsem četla, že se v mladších letech stala i matkou nemanželského dítěte, které však nezůstalo na živu. Chtěla se provdat? Mít rodinu? Nepochybně. A mohl se jí líbit urostlý, statný a živelný Slovák z Kopčan? I když byl mladší? Jistě. Ale spekulanti o původu TGM v něm vidí jen „nastrčeného“ otce, společenskou zastírací přetvářku a lež. Jakým právem?

Josef Masaryk byl nejmladší ze tří bratří, takže nemohl zůstat hospodařit na otcovském statku. A tak vstoupil do panských služeb a byl poslán do Hodonína, na panství, které rovněž jako Kopčany a Holíč patřilo jedné vrchnosti. V Hodoníně se seznámil 15.2.1848 s Terezií Kropáčkovou. Žila tu sama, bez rodiny, a imponovala mu. Byla pěkná, byla energická, uměla číst a psát, pocházela z dobré, i když zchudlé rodiny. On jí svěřoval, co ho nejvíc vzrušovalo, obdiv k revolučnímu hnutí proti vládě a k odbojnému Slovákovi Hurbanovi, kterého si velice vážil. A vyprávěl jí s humorem a láskou též o rodném kraji za řekou Moravou. Dělal mu

dobře, že ho neodmítla, a tak se vzali, 15.8.1849. Brzy se jim narodil první syn. O dva měsíce dřív, než měl přijít na svět podle data sňatku. A právě to dalo příležitost k vytváření mýtů, zpochybňujících otcovství Josefa Masaryka. Zpočátku měl být tím pravým otcem židovský velkopodnikatel, v jehož domácnosti matka Masarykova sloužila. Mnoho papírů bylo popsáno, mnoho „nezvratných“ důkazů vyspekulováno. Časem však to dokazování židovského původu TGM pominulo. (Záznamy o tom všem najdete v knize „Tomáš Garrigue Masaryk“, autor Alain Soubigou, vyšlo r. 2004.)

Dnes máme nový, čerstvý mýtus. Náš první prezident prý je synem Franze Josefa, císaře a krále Rakousko-uherského mocnářství, z doby, kdy panovník jako mladíček navštívil Hodonín a kdy si napsal do svého poznámkového notesu: „Kropaczek, eri“. Kropáček, vyřízeno. Prostý člověk si pomyslí, že nějaký Kropáček měl nějakou prosbu, žádost, a že Jeho Veličenstvo mu vyhovělo. Ale to by byl omyl. Spekulantí hlouběji chápou ten zápis v notesu. Znamená mnohem více. Je to svědectví o tom, že Kropaczek je paní Terezie a věc, která byla, je či bude vyřízena, je dítě, které počala v objetí Jeho Veličenstva. Důkazy? Bezpočtu. Všechny služební postupy podvrženého otce, Josefa Masaryka, všechny studijní úspěchy jeho syna Tomáše, to všechno prý je dílo diskrétní podpory Jeho Veličenstva.

Když si s touto představou čtete životopisy obou Masaryků, pomyslíte si, že Jeho Veličenstvo nemělo až tak moc sil a vlivu. Životy obou jsou z hlediska přízně osudu velmi diskontinuální a jejich životní zápas o uplatnění a úspěch nesvědčí o benevolentních zásazích „shora“. Spíše naopak.

Josef Masaryk byl nejprve hlídačem koní, pak kočím, pak drábem, nakonec šafářem. Je to postup díky „nejvyšší“ možné protekci? Stěhovali se z Hodonína nejdříve do Mutěnic, pak zase do Hodonína, odtud do Čejkovic a pak do Čejče. Tady bylo proti němu vedeno rok trvající řízení. Po něm byl zbaven zaměstnání na císařských statcích i nároku na penzi. Po 25 letech služby. Byl údajně podezřelý z nedostatečné loajality k habsburské monarchii, protože se přiklonil k názorům J.V.Friče v době válečného střetnutí Rakouska s Pruskem r.1866. Před tím měl všude pro rodinu nejskromnější životní podmínky i nedostatek vzdělávacích možností pro své děti. A nyní? Naprosto zničitelný závěr kariéry. To je ta diskrétní podpora náhradního otce z nejvyšších míst?

Spíše je to jeden z účinných zdrojů kritických a odmítavých společensko-politických postojů a názorů jeho syna Tomáše, kterému bylo v onom „šestašedesátém“ 16 let.

Tehdy měl za sebou dvě léta na reálce v Hustopečích, kde bydlel u matčiny příbuzných. Pro nedostatek peněz u nich doma pak musel jít do učení. Učil se kovářem. Když se pak na radu čejkovického faráře dal zapsat na brněnské gymnázium, musel se živit sám, kondicemi. Stipendium, které mu otcův zaměstnavatelský císařský úřad ve Vídni udělil, mu bylo odňato kvůli otcově údajné neloajalitě, ztrátě zaměstnání a ztrátě penze. Šťastnou náhodou se stal domácím učitelem v rodině zámožného policejního ředitele v Brně. Ale pro názorové kolize s vedením ústavu a s učitelem náboženství byl ze studia vyloučen. Dosavadní brněnský policejní ředitel se stěhoval do Vídně, vzal tedy domácího učitele svého syna s sebou a on mohl ve Vídni svá studia, ne bez kolizí, dokončit.

výchovné a vzdělávací tendence umění. Bez nich ovšem nelze kulturní úroveň lidských společností ani udržet, natož povznést. Jen k rozkladu lze přispět. Vedle literatury a umění měl Masaryk ještě jednoho mocného spojence v budování státu - školu. Na sjezdu československého učitelstva r.1920 vyzval prezident učitelstvo k účasti na reformě školy, která je součástí reformy celé společnosti. Formuloval několik idejí pro inspiraci a integraci veškeré pedagogické a osvětové práce. Těchto idejí bylo pět:

1. vést k přirozenému vlastenectví, prostému všeho šovinismu, k uvědomělé a krásné lásce k národu a vlasti, která se projevuje činy, nikoli slovy.
2. Uplatňovat demokratičnost v širokém, sociálním a humanitním pojetí: každý má právo na chléb a plnohodnotné vzdělání. Výchova má být i politická (to neznamená stranická!), tj. má směřovat k rozumné a odpovědné správě věcí veřejných a společných.
3. Ctít ideály mravnosti individuální i národní jako něco posvátného. Pěstovat úctu k práci, k duchovním hodnotám, k vědě, poznání pravdy, rozvíjet smysl pro krásu a umění.
4. Posilovat rozvoj myšlení, aby bylo kritické a metodické, aby činilo člověka způsobilým řešit praktické problémy života.
5. Dbát o důstojnost učitele. Byl osvobozen od závislosti na absolutní moci a zproštěn povinnosti k vymýšlení témat k potvrzení loyálnosti. V nových poměrech má být živým příkladem hledání pravdy, vynakládání energie, směřování k něčemu. Příklad působí mnohem více než mluvení. Nezbytné je i finanční zabezpečení. „Přál bych si, aby vláda mohla co nejvíce a s láskou vydávat na školu a učitele.“

Učitelstvo mladé Československé republiky ve dvacátých a třicátých letech bylo vysoce motivované ideály humanity a demokracie a plnilo iniciativně své poslání. Ověřovalo reformní a alternativní pedagogické myšlenky, které přicházely z různých koutů Evropy i z Ameriky. Vytvořilo vlastní typ moderní školy, činnou školu s tvořivými učiteli i žáky, s novými metodami, s krásnými čítankami, s prvotřídními učebnicemi, pracovními sešity a listy, s výchovou těla i ducha, nejen kognitivní, ale i estetickou, mravní a občanskou. Jistě i díky uvědomění, které vstřípla tato škola svým žákům, přestáli jsme smrtelné nebezpečí vyhlazení celého národa za nacistické okupace.

Na skutečné hodnoty meziválečného dvacetiletí, které je nepochybně vrcholným obdobím našich novodobých dějin, se nespravedlivě zapomíná. Neměli jsme jen vynikající školství, ale i architekturu, průmysl, zemědělství, vědu, techniku, umění. Doklady o tom přinesla i proslulá Výstava soudobé kultury, kterou uspořádala Československá republika k svému 10.výročí v Brně na Výstavišti, k tomu účelu nově zbudovaném. Znalce z celého světa fascinovala. Mimořádný lesk výstaviště s bohatstvím průmyslových a technických produktů a novinek převyšovalo ještě bohatství duchovní, světlo ideového obsahu, které z výstavy vyzařovalo. Po výstavě zůstaly aspoň pavilony, které dodnes budí obdiv. Ale jaké množství hodnot zůstalo zapomenuto! Kdo vzpomene metodické, tvořivé a často objevené a originální práce

T.G.Masaryk podporoval literární hnutí za povznesení národa. Vypracoval si svou estetickou koncepci již v osmdesátých letech 19.stol. (O studiu děl básnických). Zastával názor, že poznání vědecké a poetické se mohou doplňovat, že umění není pro zábavu, ale pro zušlechtnění, že je všelidské a že umělcova výpověď o životě musí být opravdová. Dílo chápal Masaryk jako výraz básnickova světového názoru, projev doby a prostředí. Hledal v něm ideje, prožitek lidského údělu, jeho reflexi. Studoval v něm mravní atmosféru Evropy konce 19.století. Posuzoval z hlediska ideálu na základě sociologické a sociálně psychologické interpretace a se zřetelem na historii a sémantiku umění. **V Ideálech humanitních**(1901) formuloval Masaryk funkci umění takto: „Umění a zejména krásná literatura má pro společenský život každého národa veliký význam výchovný: veliké masy národní přijímají z umění a speciálně od svých poetů své ideály mravní a sociální. Poezie má pro všecken život, zvláště sociální a politický vliv ohromný. Vidíme to zřejmě na velikánech poezie polské a ruské, vidíme to na vlivu Byrona a jiných“.

Věren tomuto přesvědčení oceňoval úlohu českých spisovatelů v rozhovorech s Jaroslavem Kvapilem, který byl po válce vyslán do Paříže, aby tu čekal na příjezd T.G.Masaryka z Ameriky a připravil jeho vjezd do Prahy. (Prezident přijel do Paříže 7. prosince a do Prahy 21. prosince 1918. Mezitím jednal s politiky a navštívil legionáře v Darney.)

Sluší se na tomto místě připomenout čtyřletou Masarykovu anabázi státotvornou a dějnotvornou. Putoval po celém světě, vlakem nebo lodí a všude jednal, přesvědčoval, organizoval. V západní Evropě a v Itálii 17 měsíců, v Rusku 11 měsíců, v Japonsku 12 dnů, v USA 6 měsíců a měsíc trvala jeho cesta návratu domů.

Když tedy Masaryk očekávan vděčně radostně představiteli a mluvčími osvobozeného národa konečně vystoupil na pražském nádraží a vyslechl uvítací projev Aloise Jiráska, poděkoval mu a řekl: „Jsem poctěn, že Vámi osobně jsem vítán, že jsem vítán spisovatelem, který zároveň s politiky je představitelem českého národa. Vy máte nemenší zásluhy o uskutečnění cílů vytčených než my, političtí pracovníci. ... Nastává nám práce, práce společná. Každý nastupte na své místo, neboť každý – i malý – může přispět k vybudování československé demokracie.“ A v projevu A.Heydukovi, 5.června 1920: „Přišel jsem k Vám, abych vzdal poctu našemu nejstaršímu literátu a básníku. Doznávám, že jsem tím chtěl projevit a projevuji, že stát bez základu literatury a umění by nebyl stát pevný, a hlavně ne stát nový.“

Svět se od těch dob velice změnil

...Kdysi nejúčinnější prostředek komunikace, tisk, knihu, nahradila dnes audiovizuální média. To ovšem neznamená, že lidé nepotřebují jako dříve kritické postřehy, rozbor, návody. Potřebují i dnes kritiky demokraticky a humanitně zaměřené na široké vrstvy společnosti. Potřebují kulturní, eticko-estetickou výchovu. Masaryk a jeho žáci by odmítli pokračující kulturní destrukce, dnešní „metanormu“, univerzální princip „narušovat stávající normy“, absolutizovat „uměleckou svobodu a originalitu za každou cenu“ a škodolibě očekávat „šok“ recipientů umění a vyhlašovat tento „šok“ za kritérium a ukazatele hodnoty díla. Úpadkový neoliberalismus a tzv. postmoderna odmítají s posměchem a ošklivostí dřívější

Průběh těch studií vskutku o diskretní přízni panovníka, který prý péči o syna Terezie Kropáčkové podle zápisu v notesu „vyřídil“(erledigt), nijak nesvědčí. Svědčí to jen o nekonečné nekritičnosti spekulantů o původu T.G.Masaryka ve snaze dehonestovat ho, znevážit, degradovat. Tak kdo bude příště vybrán za jeho otce?

Zamyšlení březnové

Prof.PhDr.Stanislava Kučerová, CSc.

Za první republiky pořádali učitelé s dětmi ve svých třídách besídky na počest narozenin prezidenta Masaryka. Ten přišel na svět v předjaří, 7. března 1850. Básník K. Bednář věnoval tomu dni své verše: „To muselo být jítro veselé a prosté, /když matka nad kolébkou říkala si: /jakými časy bude ti jít? A jméno Tomáš/, nic víc, mu dali, aby ho časy samy otřískaly...“

Kterýsi pamětník zavzpomínal nedávno nevládně na ty malé školní slavnosti, prý „kolovrátkovali“ píseň „Tatíčku starý náš“. Nu, my jsme „nekolovrátkovali“. S houslemi pana učitele jsme zpívali i mnoho jiných národních písní a hlavu republiky nám podle oblíbené knížky Jos. Haise Týneckého *Bratři mravenci* neztělesňoval „děd Šedovlas“, ale „president Rozvážlivec“. Učili jsme se, že máme presidenta-filosofa, a že **ideály, na kterých republika vznikla a na kterých jedině může dále trvat, jsou humanita, demokracie – a práce, drobná, neokázalá práce, píle a kázeň**. Naši učitelé se většinou plně identifikovali s ideály nového státu a vedli svěřené žáky v duchu vlastenectví, prostém šovinismu, v duchu tolerance náboženské i nacionální, v duchu lásky k rodné zemi a řeči, k její přírodě a památkám, i v duchu úcty k národům celého světa a k celosvětové vzdělanosti. Netěšili se sice hmotnému blahobytu, ale dostávalo se jim všeobecné vážnosti, protože **celospolečenské klima bylo poznamenáno úctou k vzdělanosti a kulturu si nikdo nepletl se zábavou. A ručitelem tohoto ovzduší byl president**.

Národu, který se od konce 18. století jazykově, literárně, vědecky a umělecky obrodil, předložil Masaryk koncem 19. stol. národní program politický a sociální. Navazuje na historické a politické dílo Palackého a na osvětový přínos Havlíčkův, rozebírá myšlenky našich buditelů, zvláště Dobrovského, Kollára, Šafaříka. Zdůrazňuje význam husitského apelu na svobodu úsudku a svědomí, československých snah vzdělavacích, Komenského světovosti a tolerance. **Emancipační úsilí obrozenců ukazuje ve vztahu k osvícenství a ideálům francouzské revoluce**. Hlásí se k přirozenosti a přirozenému právu, k demokracii a humanitě, oceňuje práci a pokrok, lidskost a lidovost, odmítá jakákoli privilegia a výsady, rodové či majetkové. Směřuje k zušlechťování vlastního národa Čechů a Slováků, k vzájemnosti slovanské i všelidské. Uvažuje o budoucí federaci národů. (Od Palackého přejímá pojem „světová centralizace“, ekonomickou propojenost světa..)

Jsou to ideje a ideály, o které Masaryk zápasil po celý život. **Byl příkladem jednoty myšlenky a činu, přesvědčení a vůle**. Právem mohl svého času Zdeněk Mahler nazvat svůj televizní triptych vřelým přitakáním člověku, který ztělesnil obdivuhodné bohatství ideově mravní, kulturní a politické: „Ano, Masaryk.“

Demokratický humanismus Masarykův se obrací k celému člověku i k sociální formě jeho osudu, k životu ve společnosti. Sociální postoje, které během života

zaujímáme, bývají zakotveny v našich raných dětských dojmech a prožitcích. Nejinak je tomu i u Masaryka. V Čapkových „Hovorech“ vzpomíná „starý pán“, že jeho otec se narodil jako nevolník a nevolníkem jako kočí v panské službě zůstal. S trpkostí nesl povýšenost panstva, hrubosti úřednictva a naproti tomu bezmocnou závislost, poníženost a nesvobodu nemajetného služebníka. Malý Tomáš se styděl za nedůstojné postavení čeledi a toužil po spravedlivé odplatě pro ty, kteří ve své pohrdavé nadřazenosti s blahovolným rozmarem házeli chudým lidem zbytky jídel ze svých opulentních tabulí.

Masaryk vnímal citlivě modernizační změny v západní společnosti 19. století, důsledky industrializace, urbanizace a proletarizace, tíživé problémy existence průmyslového dělnictva, pokusy analyzovat jeho historickou roli a organizovat je v zápalu o získání lidštějších podmínek k životu. Po celou dobu své veřejné činnosti se zajímal o dělnické hnutí, o jeho programy i o praktické politické aktivity, kterých se nejednou i sám osobně účastnil. **„Být člověkem a uznávat druhého jako člověka v právech, o to běží.“** Ve jménu člověctví se žádají práva politická (všeobecné právo hlasovací) i právo hospodářské (rovnost hospodářská) to znamená komunismus“, říká Masaryk v *Ideálech humanitních*. A „V boji o náboženství“: „Chudý člověk nechce almužny, ale spravedlnost, čehož v Bibli ještě není. My socialisté věříme, že bídu vykořeníme.“

Je zřejmé, že pro politickou pravici byl Masaryk příliš levicový. Pro marxistickou levici byl ovšem pravcový odpůrce. Masaryk v „Otázce sociální“ shrnul své hlavní námitky proti marxismu, odmítl některé jeho „jednostrannosti“, ale připustil, že byly vyvolány jednostrannostmi zastánců opačných názorů. **Po Únoru 1948 převážila netolerantní kritika Masaryka vůbec a jeho „Sociální otázky“ zvláště.** Platilo, že v tomto spise Masaryk šířil přesvědčení, že marxismus je věc nepotřebná a obdrtá. Masaryk však výslovně říká něco jiného: „I kdyby marxismus byl úplně pochybený a kdyby to marxisté i plně doznali, socialismus tím nepadne. Jako všechny strany sociálně reformní také socialismus má své živé zřídlo v zejících nedokonalostech a zvláště v hmotné a mravní bídě velikých mas všech národů. Varoval bych odpůrce socialismu, aby z krize v marxismu nečerpali naděje pro strany své – ta krize naopak může být pro socialismus velikou silou, jestliže jeho teoretičtí vůdcové docela svobodně a upřímně kritizovat budou své základy a překonávat jejich nedostatky“..(1898)

Masarykovi ovšem vsutku nešlo o to, aby se dělníci chopili moci a nastolili diktaturu, jak si přála radikální sociálně demokratická a později komunistická opozice, orientovaná na násilné převzetí moci a příklad ruských bolševiků. **Chtěl, aby společnost byla demokratická** a dělníci v ní získali rovnoprávné postavení, stejná občanská práva a svobody jako ostatní občanstvo, aby se jim dostalo řádného vzdělání a schopnosti kriticky myslet a samostatně hájit své zájmy. Působil při zřízení „Dělnické akademie“ (1896), podporoval založení sociálně demokratického deníku *Právo lidu* (1898), zasazoval se o uzákonění 8 hodinové pracovní doby. Vyjádřil solidaritu se stávkujícími dělníky v Brně (1899), účastnil se hornické stávky na Kladně (1905). A byl přirozeně i ručitelem sociálního zákonodárství nově utvořené Československé republiky, např. zákonů o zrušení šlechtických titulů, daně z majetku, pozemkové reformě, účasti zaměstnanců na správě dolů a jejich podílu na čistém zisku. Již tři desítky let žijeme ve vysoko vzdělané a bohaté společnosti, která je v mnoha ohledech lepší než ta, která byla před válkou. **Kde jsou naše oduševňující ideje a ideály?** Konkurenceschopnost. Maximalizace zisku. Odváž

elánem, důvěrou a radostí svého mládí. „Kokardy, jásot, na praporu prapor“ (V.Dyk) – jedinečné okamžiky v dějinách národa i v životě jednotlivce. Mnohé zastihl převrat ještě ve školních lavicích. Účastnili se neutuchajících oslav, vítání legionářů (ale i těch vojáků, kterým se přeběhnout nepodařilo), vysazovali „lípy svobody“ na počest Masaryka, Beneše, Štefánika, Wilsona. (Ty krásné stromy mnohé ještě stojí a oslavily s námi stoleté výročí Československa.) Dívky šily a vyšívaly národní kroje, ale ne nějaké jen napodobeniny, „svěrázy“, ale „pravé“ kroje, ať jakkoli pracné, podle vzorů z etnografických muzeí. (Největší oblibě se těšil kraj kyjovský, ale též piešťanský, hanácký, táborský, chodský aj.) Dnešní kritik všeho, co se vznikem našeho státu souviselo, se vyslovil uštěpačně o „vítacích špalírech“, o uctívání „miláčka národa“ a žasl nad množstvím „těch praporů, těch průvodů“.

Ano. Lid se nemohl nabažit symbolů svobody, radoval se z vlajky a hymny i z krojovaných skupin, z uniforem legionářů a Sokolů. Byla to – dnes nepředstavitelná radost pochodovat se zpěvem sokolských písní a za doprovodu dechovky na počest národa a vlasti, jeho představitelů a jeho hesel a vizí budoucnosti. Mladí lidé se chystali na všesokolský slet, první v osvobozené vlasti, skládali proslovy pro tábory osvobozeného lidu, deklamovali verše o statečných legionářích:

*„ Na Chemin des Dames, hotovo k boji
Padesát tisíc jich stojí...
To hoši jsou z Podřipska, od Šumavy,
To Pražská chasa a Hradecká děti,
To chlapani z Hané a zpod Hostýna,
Z Tater a zpod Beskyd, od Těšína...
Ti všichni přišli sem za práva národů,
Rovnost a svobodu životy klášt...
Teď na Chemin des Dames, daleko
Od vlasti na tisíc milí
Vlá jejich prapor červenobílý...“(A.Horák)*

Byla to doba účinné vlády slova. Slovo utvářelo atmosféru doby. Arne Novák líčí, jak ještě před světovou konflagrací naši časoví básníci, Machar, Bezruč, Dyk, předvídali blížící se bouři a ukazovali, na kterou stranu patří český člověk. Když jim za nepřístupné vojenské krutovlády cenzura bránila v přímém projevu, vytvořili si řeč jinotajů a narážek. Přesto neušli pronásledování a žalářování. V květnu 1917 vyšel památný „Manifest českých spisovatelů“ (iniciativa J. Kvapila, záštita A. Jiráka, 130 podpisů).

Poprvé tak byl ve staré vlasti zveřejněn Masarykův československý program. Z vězení k svému podpisu na „Manifest českých spisovatelů“ poslal Viktor Dyk svou slavnou báseň „Země mluví“, s varovnými verši: „Opustíš-li mne, nezahynu. Opustíš-li mne, zahyneš.“

Jako za války, tak i po převratu hlavní osvětový úkol se otvíral pro spisovatele národního směru, dříve již zapomínané. Sládek, Čech, Krásnohorská, ale hlavně Jirásek byli znovu aktuální. K nim se přidávali i mladší a mladí, např. Sova, Šrámek, Kříčka, ale i vědci podporovali snahy národně osvoboditelské a budovatelské, např. historikové (J.Pekař), sociologové (E.Chalupný), filologové (J.Zubatý)..

neomezují jeho právo na pravdivé informace a spravedlivý soud, se nesrovnává se současnou zkorumpovanou pseudodemokracií, která se proměnila v komerční podnikání v politice podle marketingových návodů, reklamy, lobbingu, podplácení a zastrahování a pro občana se redukuje na formální volební rituály. Ale pozor, i negativní skutečnost lze ukázat v příznivém světle přičiněním horlivých obhájců nastoleného kursu. Neboť kterási politoložka objevila, že Masaryk vlastně poškodil pojetí demokracie, protože ji zatížil přílišnými požadavky a nesplnitelnými nároky.

Jistě, stálé reformování společnosti ve smyslu humanitních ideálů ve srovnání s dnešním asociálním honem za maximalizací zisku nemůže obstát. Jiný vysokoškolský učitel přispěl s dalším objevem. Pojetí demokracie jako vlády lidu je prý „úzce politické“ a přežití. Dnes se jím rozumí účast jedinců v procesech rozhodování v organizacích, jichž jsou členy. A tak můžeme uplatnit svůj hlas nikoli ve věcech obecného zájmu /to je archaismus/, ale ve spolku zahrádkářů, ve sdružení vlastníků bytů nebo na zasedání rady akcionářů.

Autoritou se člověk nerodí, autoritou se stává. Stává se jí životem a dílem. Na leckterém náměstí v českých zemích můžeme dnes potkat Masarykův pomník. A ať byl autorem sochy Štursa nebo Gutfreund nebo jiný mistr, neunikneme pátravému pohledu muže, z kterého „dštěla vznešenost a svoboda jako ze svého božského zdroje“, jak zaznamenal někdejší svědek. Opětujeme pohled muže z kamenného piedestalu a myslíme na jeho ušlechtilou moudrost, neochvějnou statečnost, vroucnost, laskavost – i přísnost. A zkoumáme kradmo, zda se na nás nedívá káravě a vyčítavě, neboť co jsme udělali s jeho republikánskou vizí? Je nám, jako by jej obklopovalo mravní a duchovní ovzduší, které kolem sebe za svého života šířil, a po kterém se nám dnes tolik stýská. Pokusíme se Masarykův odkaz oživit?

Říjnové zamyšlení

Prof. PhDr. Stanislava Kučerová, CSc.

**Vláda věcí tvých zase se k tobě navrátí, ó lide český.
J.A.Komenský, 1650**

Za války, která uspišuje mnohé zrající procesy, došel náš národ konečně svého cíle: dosáhl osvobození, dosáhl samostatnosti. 28. říjen je toho symbolickým datem a pro nás ukončením světové války, vedené od roku 1914.

Mohlo to být i jiné datum, podle některé z významných akcí diplomaticko-politických nebo vojenských, ale všeobecně a spontánně byl u nás přijat - jako den vzniku nového, našeho, československého státu - 28. říjen 1918. V ten den se Praha dověděla, že Rakousko-Uherská monarchie kapitulovala. Vlády se ujal Národní výbor (Rašín, Soukup, Stříbrný, Švehla a Šrobár) a obyvatelstva se zmocnilo nepopsatelné nadšení. Houfně se shromažďovalo, bouřlivě slavilo svobodu a zbavovalo se nápisů, znaků a odznaků cizí, nenáviděné moci. Konečně padla.

28. říjen poznamenal nejvíce generaci našich rodičů a prarodičů. Přicházeli na svět na přelomu 19. a 20. století, dospívali za války a po ní. Do osvobozené vlasti, do nového, samostatného státu vstupovali jako do svého životního jara s veškerým

se, dopřej si, užij si. Arogantní neoliberální ideologie adoruje svobodu bez odpovědnosti, bez ohledu na etické principy, na vzdělání, vkus a takt.

Masaryk byl pro demokracii nejen politickou, ale i sociální a hospodářskou. Zastával práva nejširších vrstev a odsuzoval privilegia mocných, ať již je poskytuje urozenost dynastická, aristokratická nebo plutokratická. **Byl skutečným, nikoli předstíraným zastáncem lidských práv a svobod. Přitom lidské svobody neredukoval – v protikladu k dnešním neoliberalům – na svobodu vlastnit, hromadit, bohatnout, lichvařit, nerušeně sledovat osobní cíle a zisky. Šlo mu především o právo na lidskou důstojnost všech, o spravedlnost a mír, o život bez strachu a nouze. A ovšem o život kvalitní, o povznesení ducha osvětou a kulturou. Masaryk věděl, že ke štěstí nepotřebujeme paláce, stupňovaný konzum, požitkářský luxus a mravně pokleslou pakulturu. Věděl, že ke štěstí potřebujeme ideály, které sytí hlad duše a povznášejí lidského ducha a vedou k činnosti pro obecné dobro.**

Naši vlivní intelektuálové soudí, že z **Masarykova myšlenkového odkazu zůstalo „žalostně málo, nebo nic...“ Jsem přesvědčena, že se mýlí. Masaryk byl označen jako filosof krize. A krize, kterou on zažil, není překonána, ale naopak mnohonásobně se prohlubuje a narůstá.** Masaryk vedl k opravdovosti, k opravdovému hledání smyslu života jedince i národa, smyslu našeho usilování, smyslu dějin. Taková filosofie nemůže ztratit svůj význam ani ve změněné době, a za změněných podmínek v narůstajícím chaosu světa. Je nadčasová.

Záříjové zamyšlení

Prof. PhDr. Stanislava Kučerová, CSc.

„Už nikdy nesplyne s rtů Čecha tišší vzlyk:
Je mrtev Hospodář, umřel nám Masaryk.“

/V.Nezval/

Muže, jenž napřímen vždy před osudem stál,
neb kotvil v Bohu svém
a rukou požeňnanou zažíhal hvězdy myšlenek,
jež naším nebem planou.“

/J.Hora/

První prezident Československé republiky přišel na svět v předjaří, 7. března 1850, do prosté rodiny bez majetku, bez postavení, bez jména. Odešel s předzvěstí podzimu, 14. září 1937, oplakáván svým lidem a svými básníky. Je tomu již 75 let, ale osobnost Masarykova, jeho život a dílo, jeho myšlenky jsou naléhavou výzvou, dnes snad naléhavější než v době jeho života.

Převrat 1989 vyvolal počáteční nadšení, naděje a odhodlání k nápravě společnosti. Ale brzy došlo k společenskému rozkladu, který můžeme označit jako stav anomie /beznormativnosti, libovůle a svévole/. Místo aby se všemi prostředky – včetně široce pojeté občanské osvěty na veřejnosti a ve školách – posílily principy demokracie a humanitní morálky, objevilo se něco málo anarcho - intelektuálních utopií /neurčitě snění o Evropě, o nepolitické politice, o občanské

společnosti, o přesahování k transcendentnu .../ a k tomu masivní propagace ultraliberálních hesel o neomezené svobodě individua s cílem obnovit kapitalismus. Program obnovy soukromého vlastnictví a neřízeného trhu postrádal zákonnou normu právní a mravní a byl všeobecně pochopen jako příležitost obohacovat se bez zábran, skupulí či ohledů. Podnikavci osvědčili mediálně schvalovanou podnikavost a dravost a obsadili důležité politické a ekonomické pozice a funkce pomocí neregulovaných nebo přímo nezákonných prostředků. Původní silný společenský konsensus vyprchal spolu s nadějí vzkřísit ideály demokratických hnutí minulosti.

Společnost, tak jak ji modelují polistopadové vládní kruhy a mocná média, postrádá především autoritu, sociální vztah mezi lidmi, kteří jsou nositeli vážnosti, respektu a úcty, a těmi, kteří jim vážnost osvědčují, respekt a úctu prokazují. Takovou autoritu měl Masaryk. První prezident byl milován a ctěn jako nezpochybnitelná mravní osobnost, jako zosobnění idejí politické svobody, demokracie a humanity. Občané byli k němu vázáni citovým poutem láskyplného obdivu a díky tomu měl velký vliv na jejich činnost a chování. Kdo je dnes u nás důvěryhodným ručitelem poctivého životního zápasu, čistých úmyslů a nezištné ochoty angažovat se pro nadosobní cíle?

Od počátku své myslitelské tvorby věnoval Masaryk pozornost člověku, lidské bytosti. Proč žít a jak žít zajímalo jej víc než kterákoli jiná filosofická otázka. Ve veřejném životě i v krásné literatuře sledoval projevy krize moderního člověka, který ztratil náboženskou víru, a proto upadl do pocitů prázdnoty, vykořeněnosti, odcizení, nihilismu. /Viz spisy Sebevražda, Moderní člověk a náboženství./ Masaryk z duše neměl rád egocentrické „titánky“ své doby, kteří se zaštitili heslem „Bůh je mrtev, všechno je dovoleno!“ Odmítal život egoistů, kteří žijí v sebeobdivu, bez závazků a bez nadosobního smyslu. I dnes, ba právě dnes je na místě důrazně varovat před kultem svobody bez odpovědnosti, síly bez začlenění, pýchy bez pokory.

Když ovšem Masaryk hovořil o náboženství a o víře, naprosto neměl na mysli vztah k tehdy vládnoucí katolické církvi. Přel se s jejími představiteli kvůli svobodné, na církvi nezávislé škole, kvůli svobodnému učení na universitě. Kritizoval církev za účast ve vládě ve službách habsburské monarchie /teokracie/. Za to ho 300 katechetů rakouských gymnázií žalovalo. On se však u soudu obhájlil. Masaryk slovem náboženství nerozuměl kanonizovanou teologii /učení o bohu/, věroučná dogmata ani liturgické předpisy. Vnější obřadnictví nesnášel, „hluboký náboženský cit je církevnictvím urážen“. Šlo mu o vnitřně opravdový vztah jedince k světu a vlastnímu poslání v něm. Myslí na touhu lidské duše po zdokonalování, na úsilí o nové, vyšší hodnoty života. Zkušenost jej vedla k názoru, že člověk potřebuje niternou oporu, musí se „něčeho držet“, musí na „něčem viset“, a to „něco“ musí být větší a důležitější, než je on sám. /Spis V boji o náboženství./ Současné snahy předat církvi obrovský majetek by Masaryk odmítl jako nepřijatelný návrat k feudalismu. V nové době probíhala sekularizace církevního majetku nejen u nás, ale v celé Evropě. Zastával by linii zakladatelské listiny našeho novodobého státu, „Prohlášení československé nezávislosti“, zveřejněné ve Washingtonu r.1918, kterou sám koncipoval. Jsou tam požadavky odluky církve od státu, vyvlastnění velkostatků, zrušení šlechtického stavu, odstranění všech rodových a majetkových výsad. Nesouhlasil by s restaurací přežitých poměrů, které ohrožují demokracii.

V 90. letech 19. stol. napsal Masaryk řadu větších i menších spisů, které se staly základem politického sebeuvědomění a programu již obrozeného národa. /Česká

otázka, Naše nynější krize, Jan Hus, Karel Havlíček Borovský, Otázka sociální, Problém malého národa, Ideály humanitní./ V těchto spisech Masaryk vyložil, „čím jako národ kulturně žijeme, co chceme, v co doufáme.“ Koncipoval tak českou národní filosofii, zakotvenou v hodnotách nadosobního smyslu. Navázal na tradice české reformace a jejich vůdčích osobností, na kulturní snahy národního obrození, na dílo K. Havlíčka Borovského a F. Palackého. Hodnoty, které naše národní společenství dlouhodobě udržují, podněcují a oduševňují viděl ve víře v duchovní síly života a v usilování o vyšší hodnoty než je utilitární prospěch a materiální zisk. S těmito principy se jako vysokoškolský učitel i jako praktický politik účastnil každodenních bojů své doby. Popřel pravost Rukopisných podvrhů, odmítl antisemitskou rituální pověru, střetl se s klerikalismem. Hájil vždy pravdivé poznání, vystupoval proti předsudkům, předpojatosti, přizemnosti i povýšenectví a hlavně proti nespravedlnosti. Protivníkům čelil s neúplatností svého charakteru a s věrností svému přesvědčení. Ve funkci poslance říšské rady ve Vídni prosazoval práva slovanských národů a úspěšně bránil Jihoslovany, proti nimž vládní administrativa zosnovala nebezpečnou intriku, procesy a hrdelní soudy pro 53 domnělých velezrádců, Srbů a Chorvatů.

Za první světové války dosáhl Masaryk, vůdce zahraničního odboje, s podporou věrných stoupenců E. Beneše a M. R. Štefánika neuvěřitelného úspěchu, osvobození z rakousko-uherského područí a ustavení samostatné Československé republiky. V boji „za naši věc“ ovšem Masarykovi vydatně přispěli i stateční legionáři na Rusi /“byl moloděc , báťuška Masaryk“/, ve Francii a v Itálii. /Spisy Nová Evropa, stanovisko slovanské, Světová revoluce./ Občané nově konstituovaného státu – ČSR – jej nejen zvolili /opakovaně/ prezidentem, ale poctili jej i přídomek – prezident Osvoboditel.

Kdo z dnešních kandidátů na presidentský úřad se těší být jen zlomkem Masarykovy autority nebo předpokladem, že svou prací pro obecné blaho by ji mohl alespoň zčásti získat? Přímá volba prezidenta. Jde skutečně ve světě propadlém tak nelidských silám a tak hlubokému rozkladu o naplnění demokratických práv a svobod?

Od první světové války se demokracie pokládala za úhelný kámen evropské civilizace. Masaryk byl jejím horlivým stoupencem, vyznavačem a uskutečňovatelem. Chápal ji jako politickou organizaci společnosti na mravním, humanitním základu. /Opakem je aristokracie, oligarchie, monarchie, vlády rodových privilegií a dynastických nároků, ne z vůle lidu, ale prý „z vůle boží“./ Pro demokracii musí být splněny určité předpoklady. Jen vzdělaný národ může být svobodný a bez výchovy k demokracii nemůže být demokracie. Demokracie není možná bez vědy, pokroku ve všech oborech lidské činnosti a zejména bez humanity. Stát a politika bez mravního základu neobstojí. Zákonodárství nestačí. Mravnost je samozřejmá a nezbytná součást demokratického života. Podstatu demokracie definují revoluční hesla Volnost-rovnost-bratrství. Demokracie spočívá na práci a diskusi, čínorodosti a argumentech. Není to panování za kouřovou clonou voleb a jiných procedur. Demokracie uskutečňuje nejen práva politická, ale i sociální a hospodářská. A vůbec, nestačí demokracii jen vyhlásit. Známy je Masarykův povzdech z počátků republiky: „Tož demokracii bychom už měli. Teď ještě ty demokraty.“

Masarykova vážnost a úcta k zřízení, v němž se svobodný občan podílí na správě a samosprávě věcí veřejných, v němž má svobodu projevu i kritiky, v němž se

